УДК 373.2:613/614

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-395-402](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-395-402)

Яценко Тетяна Володимирівна кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Дошкільної освіти, Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка, вул. Лізи Чайкіної, 33, м. Кременчук, 39600, тел.: (067) 748-02-33, <https://orcid.org/0000-0002-5606-1713>

Івко Олександра Володимирівна здобувач освітнього рівня бакалавр за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка, вул. Лізи Чайкіної, 33, м. Кременчук, 39600, тел.: (067) 967-76-49

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО ЖИТТЄЗБЕРЕЖЕННЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Анотація. У даній статті розкрито специфіку роботи педагога з формування уявлень дошкільників про збереження життя та ментального здоров'я під час пандемії. Здоров'язбереження є ключовим компонентом поняття життєзбереження. Питання життєзбереження дуже тісно пов'язане із поняттям здоров'язбереження та набуває в наш час масштабних розмірів.

Пандемія COVID-19 у світі зумовила пошук нових і трансформацію вже існуючих методів, форм та засобів навчання здобувачів освіти. Не винятком стала й дошкільна освіта. За даними ЮНЕСКО, на початку пандемії COVID-19 (березень 2020 р.) понад 160 країн запровадили загальнодержавні закриття закладів освіти, що негативно вплинуло на здобуття освіти значної частини населення у світі [4]. Станом на 11.12.2020 року у 28 країнах спостерігалось повне закриття закладів дошкільної, початкової, загальної середньої, а також закладів вищої освіти [5].

В Україні заклади дошкільної освіти (далі ЗДО) частково відновили свою роботу у червні 2020 року, а з вересня 2020 року всі заклади дошкільної освіти відновили свою роботу, дотримуючись нових правил у роботі.

На період карантину МОЗ України рекомендувало закладам дошкільної освіти розробити адаптивний графік прогулянок та занять із метою життєзбереження в умовах карантину; обмежити кількість дітей у групах з огляду на можливості здоров'язбереження, забезпечення належних протиепідемічних умов та контролю над їх дотриманням; обмежити заняття та ігри, що передбачають безпосередній фізичний контакт між дітьми, персоналом й потребують використання значної кількості додаткового інвентаря та ін.

Ключові слова: життєзбереження, здоров'язбереження, пандемія, карантин, дошкільник, безпека, запобігання, життя, здоров'я.

Yatsenko Tetyana Volodymyrivna Candidate of Psychological Science, Associate Professor of Educators and Psychology of Preschool Education, A.S.Makarenko Teachers' Training College of Kremenchuk, Lizy Chaikinoi St., 33, Kremenchuk, 39600, tel.: (067) 748-02-33, <https://orcid.org/0000-0002-5606-1713>

Ivko Oleksandra Volodymyrivna Candidate of educational level bachelor's degree 012 «Preschool Education», A.S.Makarenko Teachers' Training College of Kremenchuk, Lizy Chaikinoi St., 33, Kremenchuk, 39600, tel.: (067) 967-76-49

FEATURES FORMATION OF IDEAS PRESCHOOL CHILDREN ABOUT LIFE SAVING IN CONDITIONS OF QUARANTINE

Abstract. This article reveals the specifics of the teacher's work on the formation of preschoolers' ideas about the preservation of life and mental health during the pandemic. Health is a key component of the concept of life. The issue of life preservation is very closely related to the concept of health and is gaining momentum today. The issue of life preservation of preschoolers is quite relevant among today's problems.

In December 2019, an infectious disease was first detected in the human body in Wuhan, Central China. The disease began as an outbreak that developed into a pandemic. The cause of the disease was the coronavirus SARS-CoV-2, the circulation of which in the human population continued until December 2019. Subsequently, pandemics began around the world, which made living conditions almost impossible. People had to be at home most of the time. This problem affected not only adults but also children. Preschoolers were forced to stay at home due to quarantine anti-epidemic measures. Due to insufficient communication with peers, as one of the most important components of preschoolers, negative manifestations of harmonious development were observed, namely the reduction of physical activity, mental activity and development of the child in the society. Based on this problem, such concepts as "health" and "life preservation" become relevant.

The level of adult education on life-preserving issues should be high in order to develop competence and provide the preschooler with the necessary knowledge to ensure their own lives. It was found that pedagogical work on the life and health preservation of preschoolers should begin in the preschool period of childhood, which is considered to be sensitive to the formation of the primary view of the child's world, and when the first instincts of social qualities are developing. The preservation of the individual's life is an integral and urgent task in the process of education in preschool education.

The main place in the process of forming the life-preserving competence of the child is occupied by the educator. The peculiarities of children, the negative impact of the pandemic, the lack of communication with peers, the content and importance of the main functions of the educator when working with children on life-preserving issues are revealed. In the article diagnostic tasks are described that will help adults

monitor the level of emotional, cognitive and behavioral components of preschoolers' perceptions of life preservation in the pandemic period and the results of their implementation. There were given recommendations to parents and educators on the formation of ideas of preschool children on life issues during the pandemic.

Keywords: life saving, health saving, pandemic, quarantine, preschooler, safety, prevention, life, health.

Постановка проблеми. У сучасному світі, коли людство перебуває в стані часткової адаптації від карантинних заходів та умов проживання, які пов'язані із захворюванням COVID – 19. Вагому роль відіграє збереження здоров'я та життя кожної людини, а саме найменшої частини з соціуму – маленького дошкільника. Коли людина майже позбавлена усіх можливостей навколишнього світу, саме дошкільник найбільш уразливий до впливу навколишнього середовища. На дитину дошкільного віку з великою силою вплинула дана ситуація. Перехід дитини від молодшого та середнього дошкільного віку до старшого зазвичай веде за собою наступний етап розвитку, а саме підготовку дошкільника до навчання в школі та першої ланки дорослого й самостійного життя в соціумі. У цей час дошкільник, потрапляючи у новий, невідомий та сповнений великої кількості вражень та життєвих ситуацій світ, починає почувати себе більш відповідальним, спостерігаються перші прояви дорослої самостійності. Однією із перших ознак є вікова криза, інтереси та погляди на життя молодшого та старшого дошкільника кардинально змінюються і майже не збігаються, і тому провідною поступово стає не ігрова діяльність, а навчальна. Наступною ознакою виступає часткова зміна звичного для дітей середовища, проведення дня та зменшення кількості ігрової діяльності й зміна її на навчальну. Ця зміна звичного режиму дня та середовища несе за собою велику кількість стресових ситуацій, які призводять до значного порушення соматичного, фізичного та психічного станів здоров'я. Тому після пандемії, спричиненої захворюванням COVID-19 постає таке питання, чи отримає дошкільник гармонійний розвиток.

Мета статті: дослідження рівня уявлень дітей дошкільного віку про життєзбереження в умовах пандемії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізуючи державні документи, такі як національна програма «Діти України», Національна доктрина розвитку освіти, програма «Здоров'я нації» ми з'ясували, що вони мають на меті всебічно розвивати дитину та зміцнювати духовний, психічний, фізичний стан та здоров'я, формувати у дошкільників відповідальне ставлення до власного життя як до найціннішої, високої особистої та суспільної цінності. Поставлені перед нами завдання знайшли своє відображення у законі України «Про дошкільну освіту» та «Про освіту» [2].

На початку двадцятого століття виходить велика кількість робіт та праць, які було присвячено саме збереженню життя та здоров'я індивіда. Дана

проблема з різних сторін вивчалася та досліджувалася філософами (В. Казначеев, В. Климова, В. Леві, В. Скумін, А. Маслоу, Є. Спірний та І. Фролов), медиками (М. Амосов, І. Аршавський, Г. Апанасенко, В. Волкова, Т. Данилюк, Л. Звиняківський та М. Саричева) та педагогами-класиками (Я. Коменський, Д. Локк, С. Русова, Д. Локк, Ж. Ж. Руссо, Й. Песталотці, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Омельченко, Г. Пономарьова, М. Роганова та Н. Тарасенко).

Праці О. Богиніч, Є. Вільчковського, Л. Волковата Н. Денисенко розкривали пошук різних шляхів щоб зміцнити фізичне здоров'я і сформувати відповідальність за особисте життя дітей дошкільного віку.

О. Дубогай та Л. Сварковська стверджують, що дитина, перебуваючи в дошкільному віці, знаходиться в сенситивному періоді становлення особистості. Формування у дошкільника вміння ставитися до себе та вміти певним чином впливати на умови життєдіяльності, а також розуміти й усвідомлювати особисте «Я» є одним з головних завдань сенситивного періоду. Одним із найважливіших новоутворень старшого дошкільного віку є супідрядність мотивів, прогнозування результатів власної діяльності, розуміння та усвідомлення прагнення до нормального повноцінного життя. Фундаментом для забезпечення збереження життя дітей дошкільного віку виступає розвиток комунікативного вміння та здатності до встановлення доброзичливих взаємовідносин у різноманітних сферах життєдіяльності, відповідального ставлення до самого себе та до всіх, хто її оточує. Дане положення впродовж життя підтверджували дослідники Л. Артемова, А. Богуш, О. Кононенко та Т. Поніманська [6].

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах певна увага приділяється такому поняттю, як «життєзбереження». Життєзбереження – це гуманітарно-соціальне поняття, що відображає умови перебігу збереження індивідом соматичного та психічного станів здоров'я. Але передбачається, що людина свідомо та з відповідальністю ставиться до збереження власного, розвиває та підтримує здоров'я [3].

Збереження життя та здоров'я дошкільників посідає головне місце у роботі закладів дошкільної освіти. Діяльність вихователя по формуванню уявлень дошкільників з питань життєзбереження складається з п'яти пов'язаних між собою блоків, а саме:

- забезпечити та створити певні умови для збереження здоров'я дитини та її безпечного почуття та перебування у закладі дошкільної освіти;
- слід дотримуватися всіх правил техніки безпеки педагогічними працівниками дошкільного навчального закладу;
- формувати у дошкільників знання, уміння та навички безпечної поведінки та уявлень щодо збереження здоров'я та життя дошкільників;

- забезпечувати необхідними знаннями дітей, вчити їх усвідомлювати важливість означеної проблеми керівниками закладу дошкільної освіти та володіння ними всіма практичними можливостями та навичками;

- вміння педагогічно взаємодіяти вихователю з дітьми для формування гігієнічної грамотності, правильного харчування, встановленої та достатньої фізичної активності, й співпрацювати з батьками. [1].

У закладах дошкільної освіти проблемам збагачення досвіду у сфері життєзбереження, відсутності узагальненого уявлення про те, чого слід навчити дошкільника, систематизації набутого педагогічного досвіду значною мірою приділяється певна увага. Якщо ж у закладах початкової освіти, основи безпеки життєдіяльності та поняття безпеки та життєзбереження винесено на окремі дисципліни та заняття, які мають певну логічну систему викладу даної інформації, то у закладах дошкільної освіти навпаки, виховну роботу з питань життє- та здоров'язбереження проводиться на жаль лише в узагальнюючому контексті соціального виховання, а саме під час всього дня перебування дитини в дитячому садочку та всіх її видах діяльності.

Значною мірою спостерігається зниження рівня сформованості важливих життєвих установок майбутнього покоління, а саме установка щодо здорового способу життя, безпечної і свідомої поведінки в соціумі, сформованості цінностей, потреб та мотивів у сфері збереження життя та здоров'я. Для того, щоб дослідити рівень уявлень дітей дошкільного віку про пандемію під час нашого дослідження було обрано дітей старшого дошкільного віку. Дослідження рівня емоційного, когнітивного та поведінкового компонентів уявлень дошкільників про життєзбереження в умовах пандемії проводилось з дітьми старшого дошкільного віку у Кременчуцькому закладі дошкільної освіти (ясла-садок) № 68 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області.

Для дослідження рівня *когнітивного компоненту* уявлень дошкільників про життєзбереження в умовах карантину було розроблено та проведено діагностичне завдання, яке спрямоване на дослідження комплексу факторів уявлень й відносин самозбереження. Щоб дослідити рівень *емоційного компоненту* уявлень дошкільників про життєзбереження в умовах пандемії нами було розроблено та проведено діагностичне завдання, сутність якого полягала у тому, що фіксації емоційного ставлення дітей до ситуацій пов'язаних із життєзбереженням в умовах карантину. Досліджуючи рівень *поведінкового компоненту* уявлень дошкільників про життєзбереження в умовах пандемії було проведено спостереження та відмічались прояви у поведінці дитини, пов'язані з ситуацією пандемії.

Результати дослідження рівня уявлень дітей дошкільного віку щодо збереження власного життя та здоров'я під час пандемії показали, що більшість дітей мають низький рівень (40%). Майже стільки ж демонструють

середній рівень уявлень (31%). Найменше дітей (29 %) мають високий рівень прояву уявлень про життєзбереження в умовах пандемії (рис.1).

Рис. 1. Результати дослідження уявлень про життєзбереження в умовах пандемії (На прикладі Кременчуцького закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 68 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області)

Гендерний аналіз проведеного дослідження вихованців Кременчуцького ЗДО №68 показав, що нижчий рівень уявлень про життєзбереження мають хлопчики (рис.2 та рис.3).

Хлопчики

Рис. 2 Результати дослідження уявлень про життєзбереження в умовах пандемії (гендерний аспект – хлопчики)

Дівчата

Рис. 3 Результати дослідження уявлень про життєзбереження в умовах пандемії (гендерний аспект – дівчатка)

Висновок. Отже, можна сказати, що більшість дітей знають про коронавірус і те, як можна уберегтися від нього; дбати про своє здоров'я, проявляти адекватні емоційні реакції на ті чи інші ситуації. Вони переживають за своє здоров'я і здоров'я своїх близьких. Пристосовуються до життя, розуміючи потреби збереження власного життя та здоров'я.

За результатами спостережень можна засвідчити, що вихованці ЗДО дотримуються заходів безпеки й правил особистої гігієни, відповідально ставляться до них, уявляють усі наслідки життє- та здоров'язбереження під час пандемії.

Література

1. Гафнер В. В. Педагогика безопасности – новое научное направление современной педагогики. Екатеринбург: ФГБОУ ВПО, 2011. С. 6-12.
2. Рассказова О. І. Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: теорія і технологія. Київ: КПУ, 2012. 468 с.
3. Іонова О. М. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема. Харків: Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 2009. С. 69-72
4. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО). (2020). Зрушення та реагування на освіту COVID-19. URL: <https://en.unesco.org/news/covid-19-educational-disruption-and-response>
5. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО). (2020). Освіта: від зриву до одужання. URL: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
6. Смирнов И. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе. Москва: АПК ПРО, 2002. 246 с.

References:

1. Hafner V. V. (2011) Pedahohyka bezopasnosty – novoe nauchnoe napravlenye sovremennoi pedahohyky [Safety pedagogy is a new scientific direction of modern pedagogy]. Ekaterinburh: FHBOU VPO - Yekaterinburg: FGBOU VPO. 6-12. [in Ukrainian].
2. Rasskazova O. I. (2012) Rozvytok sotsialnosti uchniv v umovakh inkluzyvnoi osvity: teoriia i tekhnolohiia [Development of students' sociality in the conditions of inclusive education]. Kyiv: KPNU - Kyiv: KPNU. 468. [in Ukrainian].
3. Ionova O. M. (2009) Zdoroviazberezhennia osobystosti yak psykholoho-pedahohichna problema [Health of the individual as a psychological and pedagogical problem]. Kharkiv: Kharkivska derzhavna akademiia dyzainu i mystetstv - Kharkiv: Kharkiv State Academy of Design and Arts. 69-72. [in Ukrainian].
4. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii z pytan osvity, nauky ta kultury (IuNESKO) (2020) Zrushennia ta reahuvannia na osvitu COVID-19 [Shifts and responses to education]. URL: <https://en.unesco.org/news/covid-19-educational-disruption-and-response>[in Ukrainian].
5. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii z pytan osvity, nauky ta kultury (IuNESKO) (2020) Osvita: vid zryvu do oduzhannia [Education: from failure to recovery]. URL: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>[in Ukrainian].
6. Smyrnov Y. K. (2002) Zdorovesberehaiushchye obrazovatelnyye tekhnolohyy v sovremennoi shkole [Health-saving educational technologies in the modern school]. Moskva: APK